

A FILMSZÍNJÁTSZÁS

Vélemények a felvevőgép mindkét oldaláról

Miben különbözik a színházi játéktól? Alakít, tolmácsol, vagy egyszerűen önmagát adja a filmszínész? Marionette-figura a rendező kezében, vagy társművész, aki alkotó fantáziájával is részt vesz a film művészetében? Típus vagy színész? Az utca embere vagy hivatásbeli a megfelelőbb? Első, vagy »második« természetere érvényesüljön a filmen? — csupa olyan kérdés, amely világszerte foglalkoztatja a film alkotóit. Az alábbiakban a két legilletékesebb: a rendező és a színjászó szóval meg — néhány neves képviselője személyében. Az összedültásban — mint minden ilyen összedültásban — van valami véletlenszerű. De talán éppen ezért alkalmas arra, hogy az egyetlen végleges érvényű tanulságot levonja a vitából — nevezetesen azt: mennyire egyéniek, sokszínűek, s gyakran ellentmondók a művészetúttjai. Ime, mit mondanak maguk a művészek.

ROBERTO ROSSELINI:

Fő a megjelenés ...

„Színészeimet a megjelenés alapján választom ki. Bárki kiszemelhető, akivel az utcán találkozok az ember. Én előnyben részesítem a nem hivatásos színészeket, mert ezek előzetes eszmék nélkül érzékelnek. Megpillantok egy embert, akivel valahol az életben találkozom, és feljegyzem az emlékezetemben. Amikor aztán a felvevőgép előtt találkozom vele, teljesen zavart, megpróbál „játszani”; s ezt mindenáron el kell kerülni. Ez az ember ugyanaz, aki az életben; ugyanazok az izmok „dolgozzanak”. Az objektív előtt azonban megbénul, elfeledkezik magáról, — akit különben sohasem ismert, — azt hiszi, hogy kivételes lényvé vált általa, hogy filmezni fog. Az én munkám abból áll, hogy visszavezessem természetes életébe, rekonstruáljam azt, visszaállítsam megszokott mozdulatait.”

JACQUES BECKER:

A megjelenés? Talán mégse ...

„Amikor egy színészt kiválasztok valamely szerep eljátszására, nem tulajdonítok nagy figyelmet a fizikai hasonlóságnak. Eppen ellenkezőleg a sablon gyűlöletéből — és talán a paradoxon túlzott kedvelése miatt is — kényszerítem magam, hogy a várt elképzelés ellenlábását szemeljem ki. Annyi arisztokratát ismertem, akinek lovász-arc kifejezése volt (nem mind persze) és a nép oly sok egyszerű gyermekét, aki hercegre hasonlított, és annyi gonosztevő arcú rendőrt, és becsületes arcú csirkefogót, hogy egy derék, jó

ember eljátszását sohasem bízom „egy derék jó emberre.” Túlságosan gyakran tapasztaltam, hogy egy vidám nyílt arc, csak a gonoszság palástolására szolgál...”

MICHEL SIMON,

aki tolmácsol ...

„Ha egy szerep felépített, a színész csak bábú a rendező kezében. Nem hiába nevezik a színészt tolmácsnak... Valóban a rendező alkotását tolmácsolja... De természetesen érzéseivel, szívvel tolmácsol, s ez az, amit sok rendező, úgy látszik nem tud megérteni.”

PERRIER,

aki utánoz ...

„Nem, én nem vagyok azonos a szereppemmel, én utánozom... Én nem élem a szerepemet; én ismerem azt; és megmutatom azt... Egy percre sem adom fel magamat a szerep kedvéért, akit mint egy árnyékot cselekedtetek, a nyomában vagyok és nem hagyom el egy pillanatra sem... De ha őt Gabrielnek hívják és a partnernőm ezen a néven szólít, egy másodpercre sincs az a benyomásom, hogy nekem szól...”

PAUL MUNI,

aki alakít ...

„Aml engem illet, a játék állandó tanulmány számomra. Minden új szerep új problémákat jelent, amiket empirikusan kell megoldanom. Más, kivételesen színészek talán megoldást találnak iskolai tanulmányaikban, mestereik tanításaiban, nekem minden új szerepnél újból a valósághoz, a tapasztalathoz kell fordulnom, szinte min-

den jelenet megalkotásában... Szeretem otthoni előkészítő munkámat magnetofonnal végezni, ami lehetővé teszi, hogy ellenőrizsem alakításomat és ha úgy találom, bíráljam és módosítsam..."

MARY PICKFORD,

aki átél...

„A színház technikája nem felel meg a filmnek, amelynek egészen sajátos módszere van. Valahányszor olyan hangot használok, amely betölti a színházat, a hangfelvétel szinte süketítő. Aki a színházból érkezik, a filmnél újra meg újra meg kell tanulni a mesterséget... Egy-szer egy filmben jeleneteken át keresvesen zokognom kellett. A csendes sírás vagy a festett könyvek nem alkalmasak a filmre... Tizenöt perccel a felvétel előtt kezdtem el zokogni, amíg arcom egészen át-
nedvesedett... Szóval készen álltam arra, hogy a szerepem szerint a szeretőm meggyilkoljon... Elképzelhetik, mit éreztem, amikor a jelenet végén a hangfelvevőgépet elromlott és kezdtük előlről az egész jelenetet... Azt hiszem, hogy másodszorra valóban hitelesek voltak a könnyeim..."

RENOIR,

a pszichológus

„Azt hiszem, a színésznek magának kell felfedeznie a játék módját. És miután azt felfedezte, kérem arra, hogy korlátozza magát, hogy ne azonnal és egészében játsszon, hogy kísérletezzen, hogy mérséklettel haladjon előre és mindenekelőtt jöj-jön teljesen tisztába a jelenet értelmével, mielőtt arra szánná magát, hogy arrább helyez egy hamutartót, megragad egy ceruzát, vagy rágyújt cigarettára. Arra kérem, hogy ne törekedjen hamis természetességre, hanem oly módon cselekedjen, hogy alakítása külsőséges elemeinek felfedezése a bensőséges elemek felismeréséből fakadjon és nem fordítva. A leghatározottabban ellene vagyok annak a módszernek, amelyet számos rendező alkalmaz és amely abból áll: »Figyeljen engem; eljátszom a jelenetet; most pedig csinálja úgy mint én.« Nem hiszem hogy ez jó megoldás lenne hiszen nem

ő játssza a jelenetet hanem a színész; az kell tehát hogy a színész maga fedezze fel a jelenetet és saját személyiségét alkalmazza a helyzethez, nem pedig a rendezőt."

ALFRED HITCHCOCK,

a diktátor...

„A filmművészetnek egyáltalán nincs szüksége nagy színészre, aki megszokta, hogy saját erőfeszítéseivel érje el a nagy hatást, hozza létre a nagy jeleneteket, aki közvetlenül a közönségnek játszik, nyújtja tehetségét és egyéniségét. A filmszínésznek egyet kell megtanulnia, hogy formálható legyen, hogy aláveesse magát a rendező utasításainak és a kamera igényeinek. Az idő nagy részében azt kérjük tőle, hogy nyugodtan és természetesen játsszék (ami természetesen nem a legkönnyebb dolog) és hagyja — csaknem minden esetben — a kamerára azt a feladatot, hogy fontosabb részeknél a megfelelő hatást, a megfelelő hangsúlyt megteremtse... Szinte már azt mondanám, hogy a legjobb filmszínész az, aki tud semmit sem csinálni..."

EISENSTEIN,

a szobrász

„Vannak iskolák, amelyek egészen addig mennek el, hogy a színész játékát a legkisebb részletekig a rendező határozza meg. A rendezőnek a kisujj, a szemöldök, a pilla leggyengédebb rezdülésével is számolnia kell, neki kell megtanítani rá színészeit és mintegy a negatívját kell adni alakításuknak. Ez az iskola vitathatatlan túlzásról tesz tanúságot és egyenesen egy rossz ízű elgépiesedéshez vezet. Erdemes megfigyelni, hogy Griffith, aki egy bizonyos fajta pszichológia mesterének tekinthető, szemben állva ezzel a szigorú alkotási móddal, hogyan alkotta meg valóban a színészei alakításait, úgy mint egy szobrász az alakjait. A legtöbb amerikai színész alkotási módszerének megegyezése — akik mindig ugyanazzal a rendezővel dolgoztak — pontosan mutatja a rendező szerepének fontosságát. A színészi munkában, mindenekelőtt a szerep kidolgozásának idején."